

Wstęp

System finansowy jest dynamicznym układem, w którym nieustannie zachodzą zmiany o charakterze jakościowym i ilościowym. Niektóre z nich przyjmują postać innowacji finansowych, których tempo kreacji i dyfuzji wzmacniane jest z jednej strony – przez rozwój technologii informatycznych i komunikacyjnych, a z drugiej – przez zmienne potrzeby ich kreatorów i użytkowników oraz decyzje regulatorów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo uczestników systemu finansowego. **Innowacje finansowe**, będące immanentnym elementem ewolucyjnego systemu finansowego, są jednocześnie przejawem zmian, jak i odpowiedzią na zmiany zachodzące w systemie społeczno-gospodarczym. Uzasadnieniem dla kreacji i dyfuzji innowacji finansowych są potrzeby uczestników systemu finansowego (kreatorów i użytkowników innowacji), a ich głównym zadaniem jest niwelowanie niedoskonałości systemu finansowego oraz wsparcie realizacji funkcji pełnionych przez system finansowy w gospodarce¹. Szczególny związek między innowacjami finansowymi a sferą realną gospodarki uwidacznia się w dostrzegalnym sprzężeniu zwrotnym – innowacje finansowe (zaliczane do innowacji społecznych) napędzane są przez postęp technologiczny i jednocześnie umożliwiają realizację wielu innowacji technologicznych, przyczyniając się do przyspieszenia tempa rozwoju gospodarczego i wzrostu dobrobytu społecznego.

Częste są opinie, że innowacje finansowe nie są niczym nowym. Zwolennicy takiego stanowiska podkreślają, że wszystkie instrumenty, instytucje czy rynki finansowe w pewnym momencie rozwoju systemu finansowego były traktowane jako rozwiązania innowacyjne. Obecnie jednak obserwowana jest znaczna dynamizacja procesów innowacyjnych w systemie finansowym², co znajduje odzwier-

¹ Por. [Tufano 2003, s. 307].

² Na przykład w latach 1850–1974 odnotowano 25 rodzajów innowacji finansowych, podczas gdy w 6-letnim okresie obejmującym lata 1980–1986 aż 70. Por. [Molyneux, Shamroukh, 1999, s. 16; Llewellyn, 2009, s. 1]. Podobną liczbę innowacji finansowych można oszacować dla ostatnich 2–3 lat.

ciędlenie w zwiększonym zainteresowaniu badaczy tym zagadnieniem. W obrębie badań teoretycznych i empirycznych można wyodrębnić dwa równoległe nurty rozważań na temat innowacji finansowych.

Pierwszy nurt zakłada **podejście makroekonomiczne** i prowadzenie rozważań z perspektywy całego systemu finansowego, w ramach których analizowane są czynniki rozwoju i konsekwencje kreacji innowacji finansowych (z naciskiem na ich skutki negatywne w nawiązaniu do ostatniego kryzysu finansowego 2008+) oraz postulowana jest konieczność wprowadzenia rozwiązań regulacyjnych zabezpieczających interesy uczestników systemu finansowego³.

Drugi nurt wykorzystuje **podejście mikroekonomiczne**, w ramach którego można wyodrębnić obszar badań nad mechanizmem kreacji i dyfuzji innowacji finansowych prowadzony z perspektywy ich kreatorów (instytucji finansowych)⁴ oraz obszar szczegółowych analiz mechanizmów działania wybranych przykładów innowacji finansowych (nowych instrumentów, instytucji, rynków finansowych) z uwzględnieniem czynników ich kreacji i dyfuzji oraz potencjalnych konsekwencji (głównie w formie studiów przypadków)⁵. Prowadzone są także badania nad motywami decyzji indywidualnych użytkowników (klientów instytucji finansowych) o zastosowaniu innowacji finansowych⁶. Najnowszy obszar badań dotyczy FinTech – nowych rozwiązań informatycznych, które umożliwiają oferowanie produktów i usług finansowych bez pośrednictwa (lub z ograniczonym udziałem) tradycyjnych instytucji finansowych, co przyczyniło się do rozwoju finansów alternatywnych (*alternative finance*)⁷.

Badania nad innowacjami finansowymi są więc wielopłaszczyznowe i dotyczą różnych aspektów tej problematyki. Rzadko jednak prowadzone są analizy z perspektywy przedsiębiorstw (niefinansowych) będących użytkownikami innowacji finansowych⁸. W szczególności w nurcie mikroekonomicznym brakuje kompleksowych badań odnoszących się do procesu podejmowania decyzji o zastosowaniu

³ Podejście makroekonomiczne do innowacji finansowych prezentowane jest m.in. w: [Jenkinson, Penalver, Vause, 2008; Lumpkin, 2009; Mason, 2009; Gemzik-Salwach, 2009; Mullineux, 2010].

⁴ Perspektywa kreatora innowacji finansowych przedstawiona jest m.in. w: [Kane, 2002; Harasim, 2004; Hernando, Nieto, 2007; Llewellyn, 2009; Rossignoli, Arnaboldi, 2009; Gubler, 2011; Marcinkowska, 2012; Pyka 2013].

⁵ Analiza wybranych przykładów innowacji finansowych jest przedmiotem rozważań m.in. w: [Karkowska, 2005; Gabryelczyk (red.), 2006; Antkiewicz, Kalinowski (red.), 2008; Pain, 2011; Niedziółka, 2012; Mamcarz, 2013; Kuroda, 2016; Kurek, Janusz, 2016].

⁶ Por. [Lievens, Moenaert, 2000; Maas, Graf, 2008; Branca, 2008; Dash, Tech, 2014; Harasim, Klimontowicz, 2016].

⁷ Por. [Zavolokina, Dolata, Schwabe, 2016; Zhang, Baeck, Ziegler, 2016; Klimontowicz, Harasim, 2015; Waszkiewicz, 2016].

⁸ Perspektywa przedsiębiorstwa użytkownika innowacji finansowych jest prezentowana w: [Finerty, 1988; Tufano, 1996; Franks, Sussman, 2005; Stradomski, 2006; Spoz, 2014].

innowacji finansowych w przedsiębiorstwie, z uwzględnieniem motywów tych decyzji, obszarów zastosowania innowacji finansowych oraz oceny ich konsekwencji dla sytuacji finansowej przedsiębiorstwa⁹. Pojawia się zatem obszar luki poznawczej w zakresie identyfikacji możliwości zastosowania innowacji finansowych w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa oraz analizy ich wpływu na zdolność do kreacji wartości uznawanej za główny cel działania współczesnego przedsiębiorstwa. W celu wypełnienia tej luki podjęto badania teoretyczne uzupełnione o studia empiryczne, których wyniki prezentowane są w niniejszej monografii. Badania te skoncentrowano wokół problemu zastosowania innowacji finansowych w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa (niefinansowego), z uwzględnieniem szans i zagrożeń, kosztów i korzyści oraz zmian w poziomie ryzyka, analizowanych z perspektywy zdolności przedsiębiorstwa do kreacji wartości. Prezentowane badania mają charakter uniwersalny, odnoszą się bowiem do możliwości wykorzystania innowacji finansowych przez dowolne przedsiębiorstwo niezależnie od jego formy organizacyjno-prawnej, wielkości i skali działania czy etapu rozwoju.

Problematyka innowacji finansowych jest wielowymiarowa i złożona, a wysokie tempo kreacji i dyfuzji innowacji finansowych wymusza przyjęcie pewnych założeń umożliwiających przeprowadzenie usystematyzowanych badań. Dla uporządkowania rozważań przyjęto cztery **założenia** zapewniające spójność podejścia w analizowaniu innowacji finansowych. Po pierwsze, w pracy przyjęto **szerokie podejście** do kategorii innowacji finansowych rozumianych jako wszelkie zmiany w elementach rynkowego systemu finansowego (rynkach, instytucjach, instrumentach, regulacjach), które prowadzą do zmiany w strategii działania (w tym w obszarze finansów) ich użytkowników¹⁰. Po drugie, przyjęto **podejście pozytywne** do innowacji finansowych, zgodnie z którym zakłada się, że zastosowanie nowych rozwiązań finansowych daje możliwość osiągnięcia pozytywnych efektów, przede wszystkim w wymiarze poprawy konkurencyjności i efektywności działania, co sprzyja kreacji wartości przedsiębiorstwa¹¹. Po trzecie, w rozważaniach przyjęto **perspektywę funkcjonalną** odnoszącą się do funkcji realizowanych przez innowacje finansowe w przedsiębiorstwie z wyodrębnieniem obszarów decyzyjnych finansów przedsiębiorstwa obejmujących: finansowanie, inwestowanie, zarządzanie kapitałem obrotowym oraz zarządzanie ryzykiem¹². Po czwarte, zastosowano **indy-**

⁹ Jedynym takim opracowaniem w piśmiennictwie polskim (według najlepszej wiedzy autora) jest: [Stradomski, 2006].

¹⁰ Por. [Lerner, Tufano, 2011; Gubler, 2011]. Wąskie ujęcie ogranicza się do innowacji w instrumentach finansowych. Por. np. [Frame, White, 2009; Anderloni, Bongini, 2009].

¹¹ Por. [Miller, 1986; Berger, 2003; Elliot, 2010]. Równoległe do podejścia pozytywnego prezentowane jest podejście negatywne, kładące nacisk na zagrożenia, których źródłem są innowacje finansowe. Por. np. [Wagner, 2007; Henderson, Pearson, 2011].

¹² Podejście funkcjonalne do analizy innowacji finansowych przedstawiono w: [Tufano, 2003; Molyneux, Shamroukh, 1999; Llewellyn, 2009].

widualizację podejścia do innowacji finansowych, która przejawia się w analizie motywów i konsekwencji ich implementacji, prowadzonej z perspektywy pojedynczych podmiotów – przedsiębiorstw (niefinansowych). Również z perspektywy tych podmiotów oceniana jest innowacyjność stosowanych rozwiązań. Oznacza to, że z **punktu widzenia przedsiębiorstwa innowacją finansową będzie każde nowe rozwiązanie finansowe, które do tej pory nie było przez nie stosowane**, nawet jeśli jest ono już znane i wykorzystywane przez inne podmioty. Rozwiązanie to przyjęto zgodnie z propozycją OECD, wykorzystywaną także w wielu rozważaniach teoretycznych¹³.

Biorąc pod uwagę przyjęte założenia, za główny **cel naukowy** badań przyjęto **ocenę znaczenia zastosowania innowacji finansowych w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa, z uwzględnieniem motywów i konsekwencji wyborów przedsiębiorstwa**. Cel ten zdekomponowano na cztery cele szczegółowe:

1. Wskazanie obszarów implementacji innowacji finansowych w zarządzaniu finansami przedsiębiorstwa wraz z analizą przykładowych rozwiązań, które mogą znaleźć zastosowanie w wyróżnionych obszarach decyzyjnych.

2. Identyfikacja motywów decyzji o zastosowaniu innowacji finansowych w przedsiębiorstwie oraz wskazanie obszarów analizy potencjalnych konsekwencji tych decyzji.

3. Ocena wpływu zastosowania innowacji finansowych na zdolność przedsiębiorstwa do kreacji wartości.

4. Identyfikacja wyzwań dla polskich przedsiębiorstw, wynikających z oceny aktualnego stanu i perspektyw zastosowania innowacji finansowych.

W dorobku teoretycznym dominują dwa podejścia do analizy procesu decyzyjnego przedsiębiorstwa w odniesieniu do implementacji innowacji finansowych. W **podejściu finansowym** zwraca się uwagę na konsekwencje finansowe nowych rozwiązań¹⁴, podczas gdy w **podejściu behawioralnym** podkreśla się rolę motywów i czynników pozafinansowych (w tym formy i jakości komunikacji oraz postawy decydenta wobec innowacji) mających wpływ na decyzję o ich zastosowaniu¹⁵. Badania wskazują, że oba podejścia nie są doskonałe. W związku z tym w opracowaniu zaproponowano model łączący założenia obu podejść – podstawowe podejście finansowe zostało uzupełnione o elementy behawioralne. W rezultacie przyjęte

¹³ Indywidualizacja podejścia do innowacji finansowych wynika bezpośrednio z definicji innowacji stosowanej przez OECD [2005], którą przyjęto także w rozważaniach w: [Anderloni, Bongini, 2009]. Innym rozwiązaniem jest przyjęcie określonego horyzontu czasowego dla prowadzonych analiz i zaliczania wyłącznie nowych rozwiązań finansowych powstałych w tym okresie do kategorii innowacji finansowych, jednak właściwe zdefiniowanie tego horyzontu czasowego jest dyskusyjne.

¹⁴ Podejście finansowe do analizy innowacji finansowych stosują: Finnerty [1988], Tufano [1996], Stradomski [2006].

¹⁵ Podejście behawioralne do analizy innowacji finansowych prezentowane jest w: [Abramson, Rosenkopf, 1993; Lievens, Moenaert, 2000; Patacchini, Rainone, 2014].

problemy badawcze wyrażały się w pytaniach o miejsce i znaczenie innowacji finansowych w przedsiębiorstwie, motywy decyzji o zastosowaniu innowacji finansowych oraz obszary analizy ich konsekwencji.

W pracy przyjęto **tezę główną** głoszącą, że: **prawidłowe zastosowanie innowacji finansowych poprawia konkurencyjność i efektywność działania przedsiębiorstwa, przez co sprzyja kreacji jego wartości**. Postawiono także następujące tezy szczegółowe:

1. Innowacje finansowe wspierają realizację celu głównego przedsiębiorstwa przez lepsze wykorzystanie szans i pełniejszą ochronę przed skutkami zagrożeń.
2. Innowacje finansowe wpływają na zdolność przedsiębiorstwa do kreacji wartości, co poddaje się ocenie w rachunku ekonomicznej wartości dodanej.
3. Polskie przedsiębiorstwa dostrzegają związek między zastosowaniem innowacji finansowych a zdolnością do kreacji wartości.
4. Cechy przedsiębiorstw są istotne dla ich skłonności do stosowania innowacji finansowych.

Wyznaczone cele i tezy badawcze znalazły odzwierciedlenie w **strukturze opracowania**, która nawiązuje do teoretyczno-empirycznego charakteru prowadzonych badań. Praca składa się z wprowadzenia, siedmiu rozdziałów oraz zakończenia. Rozdział pierwszy i drugi wyznaczają warstwę konceptualną badań, prezentując wyniki studiów teoriopoznawczych na temat innowacji finansowych. W wielu aspektach problemu zidentyfikowano luki poznawcze, stąd konieczne było podjęcie prac metodologicznych ukierunkowanych na uporządkowanie lub uzupełnienie dotychczasowego stanu wiedzy, często połączone z koniecznością zaproponowania zupełnie nowych rozwiązań koncepcyjnych. Dotyczy to głównie tych zagadnień, które odnoszą się bezpośrednio do problematyki zastosowania innowacji finansowych w decyzjach przedsiębiorstwa. Rozdziały od trzeciego do szóstego włącznie (o charakterze teoretyczno-empirycznym) mają zbliżoną konstrukcję i stanowią poszerzenie i uszczegółowienie treści podjętych w rozdziale drugim. Na podstawie przeprowadzonych studiów literatury oraz obserwacji rzeczywistości gospodarczej zebrano i uporządkowano informacje, a następnie opracowano syntetyczną prezentację połączoną z oceną wybranych przykładów innowacji finansowych, które mogą znaleźć zastosowanie w obszarach decyzyjnych zarządzania finansami przedsiębiorstwa. Charakterystykę wybranych instrumentów i mechanizmów finansowych uzupełniono propozycją oceny motywów i efektów ich zastosowania oraz konsekwencji dla zdolności przedsiębiorstwa do kreacji wartości. Rozdział siódmy zawiera wyniki własnych (autorskich) badań empirycznych odnoszących się do sytuacji polskich przedsiębiorstw w zakresie zastosowania innowacji finansowych. Koncepcja badań empirycznych została opracowana na podstawie przeprowadzonych studiów teoretycznych.

Rozdział pierwszy opracowania zawiera teoretyczne rozważania dotyczące znaczenia innowacji finansowych w gospodarce. Rozpoczyna się analizą dorobku

teorii zarządzania i ekonomii w odniesieniu do innowacji (w ujęciu ogólnym) z uwzględnieniem najważniejszych nurtów teoretycznych – podejścia podażowego wg J.A. Schumpetera oraz popytowego wg P.F. Druckera. Analiza stanowisk teoretycznych, w szczególności w odniesieniu do procesu dyfuzji innowacji, stanowi podstawę dla dalszych rozważań prowadzonych dla innowacji finansowych. Na tle różnych podejść teoretycznych przedstawiono pojęcie i znaczenie innowacji finansowych z propozycją przyjęcia ich szerokiej definicji. Wyróżniono także podejście funkcjonalne odnoszące się do funkcji pełnionych przez innowacje finansowe w systemie finansowym. Ze względu na różnorodność stanowisk teoretycznych zaproponowano uporządkowanie kategorii innowacji finansowych, wprowadzając model graficzny ich klasyfikacji, wskazujący na powiązania zachodzące między różnymi kryteriami klasyfikacyjnymi. Na tle procesu dyfuzji innowacji finansowych przedstawiono czynniki ich rozwoju z uwzględnieniem perspektywy kreatora (strona podażowa) oraz użytkownika innowacji finansowych (strona popytowa). Na zakończenie rozdziału pierwszego przedstawiono propozycję analizy konsekwencji zastosowania innowacji finansowych z wyróżnieniem podejścia makro- i mikroekonomicznego oraz z perspektywy kreatora i użytkownika innowacji.

Rozdział drugi w znacznym stopniu prezentuje autorską koncepcję innowacji finansowych, koncentrując się na możliwości ich zastosowania w decyzjach finansowych przedsiębiorstwa. Rozważania te są prowadzone na tle dorobku teoretycznego finansów przedsiębiorstwa z uwzględnieniem ewolucyjności podejścia do modelu i celu działania przedsiębiorstwa oraz związków zachodzących między obszarami decyzyjnymi finansów przedsiębiorstwa. Na podstawie przeprowadzonych studiów teoretycznych opracowano listę czynników (endo- i egzogenicznych) oraz motywów (finansowych i pozafinansowych) zastosowania innowacji finansowych wraz z autorską mapą ich implementacji w decyzjach finansowych przedsiębiorstwa z wyróżnieniem obszarów: finansowania, inwestowania, zarządzania kapitałem obrotowym oraz zarządzania ryzykiem. Odwołując się do teorii innowacji, przygotowano propozycję algorytmu decyzji o implementacji innowacji finansowych w przedsiębiorstwie z uwzględnieniem elementów podejścia finansowego i behawioralnego do podejmowania decyzji w przedsiębiorstwie. Fundament modelu stanowią czynniki wynikające z podejścia finansowego (istotne z perspektywy możliwości poprawy efektywności i konkurencyjności przedsiębiorstwa). Jednak tam, gdzie było to uzasadnione, model został poszerzony o czynniki behawioralne (głównie dotyczące postaw menedżerów wobec innowacji oraz dotyczące procesu komunikacji innowacji finansowych w systemie finansowym). W nawiązaniu do tego modelu zaproponowano macierz oceny skutków implementacji innowacji finansowych w przedsiębiorstwie. Analiza motywów i przesłanek zastosowania innowacji finansowych została uzupełniona o propozycję oceny potencjalnych konsekwencji dla sytuacji przedsiębiorstwa w trzech połączonych ze sobą obszarach: szans i korzyści, kosztów i zagrożeń oraz zmian w poziomie ryzyka. Biorąc

pod uwagę przyjęte tezy badawcze, opracowano koncepcję oceny wpływu zastosowania innowacji finansowych na zdolność przedsiębiorstwa do kreacji wartości, którą skonkretyzowano na przykładzie rachunku ekonomicznej wartości dodanej.

Podjęte w rozdziale drugim zagadnienia zostały uszczegółowione w **rozdziałach od trzeciego do szóstego**, charakteryzujących się jednolitą konstrukcją i odwołujących się do motywów i konsekwencji zastosowania wybranych przykładów innowacji finansowych w wyróżnionych obszarach decyzyjnych. Każdy z rozdziałów rozpoczyna analiza motywów i form zastosowania innowacji finansowych w decyzjach finansowych przedsiębiorstwa, a kończy opis szans i zagrożeń, z uwzględnieniem zmian w parametrach rachunku ekonomicznej wartości dodanej. Ze względu na znaczną i stale rosnącą liczbę potencjalnych rozwiązań, zdecydowano się dokonać selekcji analizowanych przykładów innowacji finansowych, biorąc pod uwagę następujące kryteria¹⁶:

- ▶ możliwość zastosowania wybranych innowacji finansowych w wyróżnionych obszarach decyzyjnych zarządzania finansami przedsiębiorstwa (z uwzględnieniem ich różnorodności konstrukcyjnej i funkcjonalnej);
- ▶ spójność z częścią empiryczną badań (propozycje innowacji finansowych zawarte w kwestionariuszu ankiety skierowanej do przedsiębiorstw);
- ▶ stopień nowości rozwiązania (prezentacja mechanizmu tych innowacji, które nie są jeszcze znane lub nie są zbyt rozpowszechnione na rynku polskim, oraz tych rozwiązań, które są dostępne, lecz niezbyt często stosowane w praktyce przedsiębiorstw);
- ▶ konstrukcja i funkcjonalność innowacji finansowych oceniana z perspektywy ich użytkowników (przedsiębiorstw o różnej wielkości i na różnym etapie rozwoju).

Rozdział trzeci prezentuje wybrane innowacje finansowe, które mogą znaleźć zastosowanie w obszarze finansowania, w tym innowacje w instrumentach finansowych emitowanych przez przedsiębiorstwo, finansowanie typu *private equity* i *mezzanine capital* oraz finansowanie społecznościowe (*crowdfunding*). Rozdział czwarty odnosi się do możliwości zastosowania innowacji finansowych w decyzjach inwestycyjnych. Zaprezentowano w nim nowe rozwiązania oferowane na rynku inwestycji finansowych, innowacyjne formy instrumentów finansowych oraz innowacje w działalności funduszy inwestycyjnych. W rozdziale piątym przedstawiono wybrane innowacje finansowe wspierające obszar zarządzania kapitałem obrotowym w przedsiębiorstwie. Zwrócono w nim uwagę na innowacje w płatnościach, innowacyjne formy pieniądza i waluty wirtualne oraz rozwiązania wspierające zarządzanie należnościami i środkami pieniężnymi. W rozdziale szóstym scharakteryzowano wybrane rozwiązania, które mogą być stosowane w obszarze

¹⁶ Przyjęcie paradygmatu postpozytywistycznego w badaniach daje możliwość zastosowania subiektywnego podejścia badacza do analizowanego problemu. Znalazło to wyraz w selekcji innowacji finansowych prezentowanych w rozdziałach 3–6.

zarządzania ryzykiem, zwracając uwagę na innowacje w instrumentach ubezpieczeniowego transferu ryzyka, innowacje na rynku instrumentów pochodnych oraz instrumenty będące efektem konwergencji rynku ubezpieczeń i rynku finansowego (ILS).

Rozdział siódmy zawiera wyniki autorskich badań empirycznych, które zostały przeprowadzone w dwóch obszarach – odnoszących się do strony popytowej i strony podażowej innowacji finansowych. Kierując się założonymi celami badawczymi i bazując na studiach teoretycznych, opracowano autorski kwestionariusz ankiety, który skierowano do wybranych losowo przedsiębiorstw (I warstwa badań) oraz do grupy ekspertów zajmujących się tworzeniem innowacji finansowych (II warstwa badań). Rozdział siódmy rozpoczyna prezentacja ram koncepcyjnych badań z uwzględnieniem ich zakresu przedmiotowego, podmiotowego oraz czasowego. Badane przedsiębiorstwa pytano o stosowane innowacje finansowe, motywy i efekty decyzji o ich zastosowaniu oraz bariery i planowane wykorzystanie innowacji finansowych w przyszłości. W kwestionariuszu zawarto także pytania dotyczące oceny stopnia znajomości i dostępności innowacji finansowych. W części badawczej dotyczącej opinii ekspertów pytano o ich ocenę stopnia wiedzy i zainteresowania przedsiębiorstw innowacjami finansowymi na tle dostępności nowych rozwiązań. Zapytano także ekspertów o opinię na temat barier utrudniających zastosowanie innowacji finansowych oraz czynników stymulujących zainteresowanie przedsiębiorstw możliwością wykorzystania nowych rozwiązań finansowych.

Prezentowane badania przeprowadzono zgodnie z paradygmatem postpozytywistycznym opartym na realizmie krytycznym i akceptacji ograniczonych zdolności poznawczych badacza¹⁷. Zgodnie z tym paradygmatem zastosowano w badaniach określone założenia oraz różne metody i narzędzia badawcze dopasowane do kolejnych etapów badań. W części koncepcyjnej badań zastosowano metodę krytycznej analizy literatury (krajowej i zagranicznej) z zakresu finansów przedsiębiorstw, rynków finansowych, teorii innowacji i przedsiębiorczości. Studia teoretyczne uzupełniono licznymi obserwacjami rzeczywistości gospodarczej. Obszerność i złożoność problematyki, związanej z innowacjami finansowymi i możliwością ich zastosowania w decyzjach przedsiębiorstwa, doprowadziła do konieczności selekcji tych zagadnień i wątków, które są istotne dla przyjętych celów badawczych i uzasadnienia postawionych tez. Jednocześnie niektóre problemy zostały tylko zasygnalizowane, z odwołaniem do literatury pogłębiającej poruszany temat. W części

¹⁷ Przyjęcie w badaniach paradygmatu postpozytywistycznego wynika z faktu, że rozważania prowadzone w obszarze analizy innowacji finansowych, ze względu na ich wielowymiarowość i różnorodność oraz dynamiczny charakter, mogą wykorzystywać różny kontekst, perspektywę i założenia badawcze, co będzie prowadzić do odmiennych spostrzeżeń i wniosków. Dla odróżnienia, dominujący w finansach paradygmat pozytywistyczny zakłada obiektywizm badacza i stawianie hipotez poddawanych empirycznej weryfikacji. Por. [Sławecki, 2012, s. 69; Kuhn, 2001, s. 34].

empirycznej zastosowano metodę sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem techniki ankietowej i autorskiego kwestionariusza ankiety jako narzędzia badawczego. Zgromadzony materiał poddano analizie za pomocą aparatu wnioskowania statystycznego (miar położenia, dyspersji, asymetrii, korelacji). Dla komunikatów pisemnych (opinii ekspertów) zastosowano analizę treści. W tabeli I przedstawiono konstrukcję pracy w powiązaniu z podjętymi problemami, celami, efektami i zastosowanymi metodami badawczymi, co tworzy całościowy obraz koncepcji przeprowadzonych badań w wymiarze teoretyczno-empirycznym.

Tabela I. Konstrukcja pracy jako wynikowa koncepcji badań

Problem badawczy	Cel	Efekt	Metoda badawcza	Element konstrukcji pracy
W jakich obszarach decyzyjnych mogą znaleźć zastosowanie innowacje finansowe w przedsiębiorstwie?	Wskazanie obszarów implementacji innowacji finansowych w przedsiębiorstwie	Opracowanie mapy implementacji innowacji finansowych w przedsiębiorstwie	Studia teoretyczne	Rozdziały 1 i 2
Jakie przykładowe rozwiązania mogą znaleźć zastosowanie w wyodrębnionych obszarach decyzyjnych?	Charakterystyka wybranych rozwiązań z uwzględnieniem szans i zagrożeń dla przedsiębiorstwa	Opis i ocena wybranych przykładów innowacji finansowych	Studia teoretyczne powiązane z obserwacją rzeczywistości gospodarczej	Rozdziały 3, 4, 5, 6
Jakie czynniki mają wpływ na decyzje przedsiębiorstwa o zastosowaniu innowacji finansowych?	Identyfikacja motywów zastosowania innowacji finansowych	Opracowanie algorytmu podejmowania decyzji o implementacji innowacji finansowych	Studia teoretyczne uzupełnione badaniami empirycznymi	Rozdziały 2 i 7
W jaki sposób można oceniać konsekwencje zastosowania innowacji finansowych?	Wskazanie płaszczyzn analizy konsekwencji zastosowania innowacji finansowych	Opracowanie rachunku kosztów innowacji finansowych, opis szans i zagrożeń oraz założenia analizy zmiany poziomu ryzyka	Studia teoretyczne uzupełnione badaniami empirycznymi	Rozdziały 2 i 7
Czy można ocenić wpływ zastosowania innowacji finansowych na zdolność przedsiębiorstwa do kreacji wartości?	Wskazanie możliwości oceny wpływu innowacji finansowych na zdolność do kreacji wartości	Opracowanie założeń koncepcyjnych oceny wpływu innowacji finansowych na zdolność do kreacji wartości w rachunku EVA	Studia teoretyczne	Rozdziały 2, 3, 4, 5, 6

Problem badawczy	Cel	Efekt	Metoda badawcza	Element konstrukcji pracy
Jakie bariery utrudniają zastosowanie innowacji finansowych przez przedsiębiorstwa?	Wskazanie barier ograniczających zastosowanie innowacji finansowych	Uporządkowanie barier zastosowania innowacji finansowych w przedsiębiorstwie	Studia teoretyczne uzupełnione badaniami empirycznymi	Rozdziały 1, 2 i 7
Czy istnieje związek między cechami przedsiębiorstwa a jego skłonnością do stosowania innowacji finansowych?	Zbadanie związku między cechami przedsiębiorstwa a skalą zastosowania innowacji finansowych	Weryfikacja związku między cechami przedsiębiorstwa a skłonnością do stosowania innowacji finansowych	Badania empiryczne	Rozdział 7

Źródło: opracowanie własne.

W przygotowaniu pracy wykorzystano krajowe i zagraniczne publikacje zwarte z zakresu teorii innowacji, rozwoju systemu finansowego, rynków finansowych i innowacji finansowych oraz finansów przedsiębiorstwa. Korzystano także z krajowych czasopism naukowych i zagranicznych serii wydawniczych oraz regulacji prawnych odnoszących się do podejmowanych zagadnień. Istotnym źródłem informacji były serwisy internetowe i raporty różnych instytucji, w tym: BIS, NBP, GPW, GUS. W części badawczej wykorzystano informacje pozyskane bezpośrednio od przedsiębiorstw i ekspertów z instytucji finansowych zebrane w ramach sondażu diagnostycznego.

Prezentowana monografia zawiera wyniki badań dotyczących obszaru, który do tej pory nie był przedmiotem tak kompleksowych rozważań (tak w piśmiennictwie polskim, jak i zagranicznym). Może być zatem wykorzystywana przez badaczy przyszłych kierunków rozwoju innowacji finansowych oraz możliwości ich zastosowania w wybranych obszarach zarządzania finansami przedsiębiorstwa. W płaszczyźnie teoretycznej monografia porządkuje i systematyzuje wiedzę na temat procesu podejmowania decyzji o zastosowaniu innowacji finansowych w przedsiębiorstwie z uwzględnieniem motywów i konsekwencji tych decyzji. Postuluje konieczność dobrego rozpoznania i zrozumienia motywów uzasadniających zastosowanie innowacji finansowych w przedsiębiorstwie oraz przeprowadzenia oceny ich potencjalnych konsekwencji dla sytuacji przedsiębiorstwa, w tym szans i zagrożeń, kosztów i korzyści oraz zmiany poziomu ryzyka. Zawiera także propozycję oceny efektywności zastosowania innowacji finansowych na podstawie analizy ich wpływu na zdolność przedsiębiorstwa do kreacji wartości, którą przedstawiono na przykładzie rachunku ekonomicznej wartości dodanej. Realizacja badań teoretycznych pozwoliła na wypełnienie luki poznawczej przez uporządkowanie i rozwinięcie zagadnień oraz zaproponowanie nowych rozwiązań koncepcyj-

nych związanych z wielopłaszczyznową analizą innowacji finansowych (w ujęciu ogólnym) z perspektywy ich użytkownika – przedsiębiorstwa niefinansowego. Badania przeprowadzone w wymiarze empirycznym pozwoliły na wskazanie motywów oraz potencjalnych konsekwencji, istotnych dla decyzji przedsiębiorstwa o zastosowaniu innowacji finansowych. Umożliwiły także zidentyfikowanie barier ograniczających zastosowanie innowacji finansowych w praktyce polskich przedsiębiorstw. Na tej podstawie możliwe jest wskazanie kierunków działań usprawniających (w obszarze rozwiązań systemowych, prawnych czy księgowych), zmierzających do zwiększenia skali zastosowania (właściwych) innowacji finansowych w decyzjach przedsiębiorstwa uzasadnionych wzrostem konkurencyjności i efektywności działania oraz poprawą zdolności do kreacji wartości.